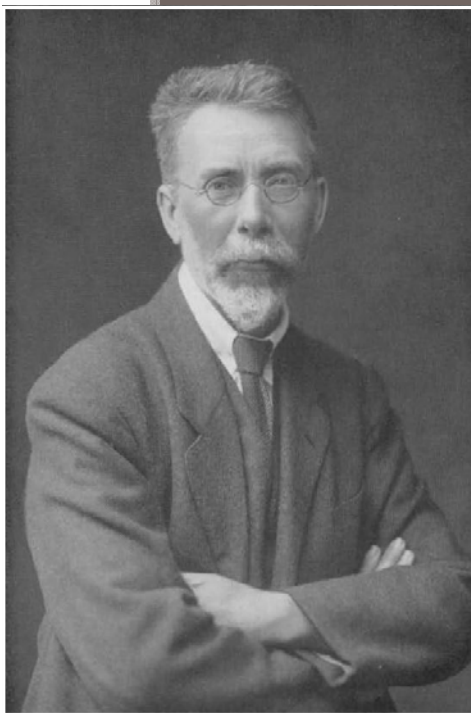

Wetenschappen • Historische figuren van het zeewetenschappelijk onderzoek

Jean Massart

Jean Massart, portret. (Marchal, 1927)

Jean Massart (Etterbeek, 7 maart 1865 - Houx, 16 augustus 1925) was botanicus en professor aan de Universiteit van Brussel. Hij werd conservator van de Botanische Tuin en directeur van het Botanisch Instituut, gesticht door Leo Errera.

Massart was één van de eersten om natuurreservaten te promoten in België. Hij maakte uitgebreide studies over de verschillende plantengemeenschappen van ons land waarbij het kustgebied belangrijke aandacht genoot. De vele foto's van kustlandschappen die hij maakte, zijn hier een voorbeeld van.

Levensloop

Jean Massart werd geboren op 7 maart 1865 in Etterbeek, waar zijn ouders een plantenkwekerij hadden. Op jonge leeftijd spendeerde hij uren in de serres met het bekijken van planten en insecten. Reeds op zijn vijftiende maakte Massart zijn secundaire studies af. Toch was hij slechts een matige leerling; zijn ware passie lag in de directe observatie van de natuur.

Massart schreef zich in aan de faculteit wetenschappen van de Universiteit van Brussel (nu ULB, Université Libre de Bruxelles). Wanneer zijn vader stierf en hij verplicht was thuis te blijven om het familiebedrijf draaiende te houden, maakte hij zijn eigen kleine laboratorium waar hij z'n eerste onderzoekjes uitvoerde. Vooral het domein van de fysiologie en in het bijzonder de gevoeligheid van ééncellige organismen voor uitwendige prikkels hielden hem in die periode bezig. In 1884 hernam hij zijn universitaire studies op aanraden van een vriend van de familie (Dr. Lebrun) en in 1887 werd hij doctor in de natuurwetenschappen. Hierna startte hij een geneeskundige opleiding (opnieuw aan de ULB) en studeerde af vier jaar later.

Massart begon zijn carrière als assistent aan de faculteit geneeskunde van de Brusselse universiteit. Hij was een wandelende encyclopedie, waarvan de kennis ver boven zijn specialisatie domein uitstak. De bekende plantenfysioloog Léo Errera vroeg hem in 1892 assistent te worden aan het Institut Botanique van de ULB. Vanaf 1894 ondernam hij ook heel wat botanische reizen (o.a. naar Java en India) en in 1897 werd Massart professor. De financiële middelen van de ULB waren echter bescheiden en in 1902 werd Massart daarom conservator van de Jardin botanique de l'État. Hij creëerde onder andere experimentele terreinen op verschillende plaatsen in het land (Francorchamps, Koksijde, Samson), waar diverse plantensoorten kon worden bestudeerd en vergeleken. Wanneer Errera stierf in 1905, nam Massart zijn lessen over, en werd hij directeur van het Botanisch Instituut. Zijn nieuwe taken verplichtten hem zijn functie in de botanische tuin op te geven. Tijdens de Eerste Wereldoorlog moest Massart vluchten naar

het buitenland. Eenmaal terug, legde hij zich toe op de studie van de herkolonisatie van de verwoeste en overstroomde terreinen langs de IJzer door planten. Op het einde van zijn leven maakte hij nog een belangrijke reis naar Brazilië. Hij deed er observaties en verzamelde heel wat stalen en foto's voor botanische en zoölogische studie. Massart stierf op 16 augustus 1925 in Houx.

Duinpan in het onderzoeksterrein van de
Jardin Botanique de l'État te Koksijde. (Massart, 1908)

Zijn werk en het belang voor kust- en zeeonderzoek

Massart heeft heel wat publicaties uitgebracht over uiteenlopende onderwerpen. In het begin van zijn carrière lag de nadruk op fysiologie en pathologie (leer van de levensverschijnselen en ziekten). Sinds zijn toetreding tot het Botanisch Instituut van de ULB, richtte Massart zich vooral op de plantkunde.

Natuurbehoud

Reeds vroeg in zijn carrière startte hij met een uitgebreid onderzoek naar de flora van België die twintig jaar later leidde tot de publicatie van "*Esquisse de la Géographie botanique de la Belgique*". Hierin wordt de verspreiding van planten in ons land besproken in functie van het milieu (o.a. de bodemeigenschappen). In "*Pour la protection de la nature*" was hij één van de eersten om het instellen van natuurrezervaten in ons land te promoten.

Landschappen en plantengemeenschappen van de kust

Massart heeft ook een belangrijke bijdrage geleverd tot de kennis van onze kustecosystemen. Hij onderzocht systematisch de verschillende regio's van ons land, waarbij de kuststreek zijn eerste studiegebied was. In 1893 verscheen zijn "*Biologie de la végétation sur le littoral belge*".

In "*Essai de géographie botanique des districts littoraux et alluviaux de la Belgique*" gaat hij in op de milieuomstandigheden waaraan kust- en alluviale planten zich moeten aanpassen. Ook de verschillende plantengemeenschappen die zich vestigen in een bepaald gebied (hij deelde het land op in verschillende districten, waaronder het "district des dunes littorales") komen aan bod. In de aansluitende bijlage heeft Massart ook heel wat duin- en polderlandschappen gefotografeerd.

Ook "*La cinquantième herborisation générale de la Société royale de Botanique de Belgique sur le littoral belge*" mogen we niet vergeten. In deze publicatie is een lijst opgesteld van de toen voorkomende planten langs onze westkust, opnieuw vergezeld van prachtige landschapsfoto's. Dat het werk van Massart een hoge wetenschappelijke waarde heeft, blijkt ook nu nog. Zijn publicaties worden bijvoorbeeld geconsulteerd om na te gaan hoe een bepaald duingebied er vroeger uitzag om

zo streefdoelen vast te leggen voor natuurbehoud. De term “Massart-landschap” maakt dan ook zijn opgang en wordt gebruikt voor het omschrijven van een halfnatuurlijk duinlandschap uit de 19e – begin 20ste eeuw.

Duinpoelen tussen Koksijde en Oostduinkerke, één van de vele landschapsfoto's van Massart. (Massart, 1908)

Publicaties van Massart

Voor het meest actuele overzicht van mariene en kustgebonden publicaties van Massart, volg deze link: <http://www.vliz.be/imis/imis.php?module=person&persid=20055>

Massart, J. (1893). The biology of the vegetation of the Belgian coast [La biologie de la végétation sur le littoral belge]. *Bull. Soc. roy. bot. Belg.* 32(1): 7-44, [details](#)

Massart, J. (1913). La cinquantième herborisation générale de la Société royale de Botanique de Belgique sur le littoral belge. *Bull. Soc. roy. bot. Belg.* 51(2ième sér.)(1)(Vol. jubilaire): 69-185, 41 plates, [details](#)

Massart, J. (1913). Pour la protection de la nature en Belgique. *Bull. Soc. roy. bot. Belg.* 51(2ième sér.)(1)(Vol. jubilaire): 1-308, map., ill., [details](#)

Massart, J. (1905). Les muscinées du littoral belge. Compte rendu d'une herborisation faite les 1er et 2 novembre 1904, à Westende et Coxysde. *Bull. Jard. Bot. Etat Brux.* 1(6): 387-401, [details](#)

Massart, J. (1908). Review of the botanical biogeography of the littoral and alluvial districts of Belgium [Essai de géographie botanique des districts littoraux et alluviaux de la Belgique]. *Rec. Inst. Bot. Léo Errera* 7: 167-584, [details](#)

Massart, J. (1908). Liste géographique des Ptéridophytes et des Phanérogames qui habitent les districts littoraux et alluviaux de la Belgique. *Rec. Inst. Bot. Léo Errera VII(Annexe)*: 121, 73 plates, 14 maps, [details](#)

Massart, J. (1910). Esquisse de la géographie botanique de la Belgique. *Rec. Inst. Bot. Léo Errera* 7 bis: xi, 332, [details](#)

Massart, J. (1913). Les naturalistes actuels et l'étude de la nature. *Bull. Acad. Roy. des Sci., Lettr. et B.-Arts* (1913): 944-965 [Other original], [details](#)

Massart, J. (1920). Recherches sur les organismes inférieurs. 7. Sur la motilité des Flagellates. *Bull. Acad. Roy. des Sci., Lettr. et B.-Arts* (1846) 5(6): 116-140, 32 fig., [details](#)

Massart, J. (1922). Histoire naturelle du littoral, *in*: (1922). *La mer: guide du touriste et du villégiateur au littoral belge. Collection du Touring Club de Belgique*, : pp. 39-117, [details](#)

Massart, J. (1924). L'évolution est-elle irréversible?. *Mém. De l'Acad. Roy. De Belg. (Classe des Sciences). In 8°. (2ième série) 7*: 1-12, 4 pl., 5 fig., [details](#)

Massart, J. (Ed.). Excursions scientifiques (géographie, géologie, botanique, zoologie), [details](#)

Hoe verwijzen naar deze fiche?

VLIZ Wetenschappen (2009). Jean Massart. Wetenschappen - Historische figuren van het zeewetenschappelijk onderzoek. *VLIZ information Sheets*, 130. Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ): Oostende, Belgium. 4 pp.

Online beschikbaar op <http://www.wetenschappen.be>

Geraadpleegde bronnen:

Anon. (1996). Ecosysteemvisie voor de Vlaamse Kust: 1. Ecosysteembeschrijving: bijlagen. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Administratie Milieu-, Natuur-, Land- en Waterbeheer. Afdeling Natuur: Gent, Belgium. [Diff. pag.] pp., [details](#)

Denaeyer-De Smet, S.; Herremans, J.-P.; Vermander, J. (2006). Jean Massart, pionnier de la conservation de la nature en Belgique, *in*: Gafta, D.; Akeroyd, J. (Ed.) (2006). *Nature conservation: concepts and practice. Environmental Science and Engineering*, : pp. 26-45., [details](#)

Marchal, E. (1927). Notice sur Jean Massart. *Ann. Acad. Roy. Sci. Lett. B.-Arts Belg.* 93: 69-158., [details](#)

Stockmans, F. (1968). Jean Massart 1865-1925, *in*: (1968). *Florilège des sciences en Belgique pendant le 19e siècle et le début du 20e.* pp. 705-726., [details](#)

Van Nieuwenhuyse, H. (2003). Beheersplan voor het Vlaams Natuurreservaat Ter Yde te Koksijde (Oostduinkerke). Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, AMINAL, Afdeling Natuur, Cel Kustzonebeheer: Brugge, Belgium. 43 pp., [details](#)

<http://www.recollectinglandscapes.be/>

